

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นพื้นฐานในการสนับสนุนผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
4. ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านศึกษาและให้ความหมาย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังนี้

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542 : 138) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้น จนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ของชุมชน

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2540 : 12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิด โอกาสให้ประชาชนหรือบุคคลเข้ามามีส่วนตัดสินใจในกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชน

อรพินทร์ สพโชคชัย (2538 : 2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งชายและหญิงในหมู่บ้าน มีการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาของรัฐ หรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ประชาชนยินดีมาร่วม โดยที่การมีส่วนร่วมนี้จะมีความหมายว่า ทุกคนร่วมรับประโยชน์และร่วมลงทุนลงแรงด้วย จึงนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมตามความหมาย ที่เป็นธรรม

รัตนา บุญมัธยะ (2534 : 1) ได้เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาว่า หมายถึง การที่ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนการดำเนินงาน

การรับผลประโยชน์ จากโครงการพัฒนาและการประเมินผลโครงการพัฒนา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถกำหนดเป้าหมายและเปลี่ยนแปลงหรือกระทำการไปสู่เป้าหมายนั้นๆ ด้วยตนเอง โดยการระดมพลังสร้างสรรค์ในชุมชนทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นความคิดริเริ่ม ทักษะ ความรู้ ทุน แรงงาน ทรัพยากรชุมชน โดยการแก้ไขปัญหาของชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

โสภณ หมวดทอง (2533 : 12) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้น มีปัจจัยทางสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ อาชีพ และที่อยู่อาศัยเข้ามาเกี่ยวข้อง และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจะได้รับความร่วมมือและบรรลุความสำเร็จได้จะต้องได้รับความเห็นพ้องต้องกันของชุมชนเป็นส่วนมาก หรือการดำเนินงานกิจกรรมในนามกลุ่มองค์กรของชุมชน

นฤมล วิบูลย์ศิริชัย (2547 : 16) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย อันเป็นกระบวนการหนึ่งของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตน

สุภนา ไชยรังสีนันท์ (2547 : 7) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่กลุ่มคน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือในกระบวนการกิจกรรมต่างๆ ทั้งในรูปแบบของการเสียสละแรงงาน การบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ การติดตามผลงาน บำรุงรักษา หรือทุกขั้นตอนของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สุบงกช นาโควงษ์ (2547 : 51) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนคิดค้นแนวทางขึ้นเอง เป็นผู้กำหนดการตัดสินใจคิดค้นปัญหาและการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ

สมศักดิ์ สมานไทย (2546 : 12) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การร่วมแก้ไขปัญหา การร่วมดำเนินการกิจกรรมในชุมชน โดยร่วมกันวางแผน ร่วมประชุม ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ในลักษณะของการเสียสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงาน โดยเกิดจากความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อกระทำการให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

ถวิล อินทรโม (2544 : 12) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนากลุ่มในลักษณะของการเข้าร่วมการจัดการตั้งแต่การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมแก้ปัญหา

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2543 : 17 - 25) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่ประชาชนซึ่งประกอบด้วย บุคคล กลุ่ม องค์กร มีส่วนร่วมในกระบวนการ อาทิ การรับรู้ข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจ กำหนดนโยบาย

การวางแผน การจัดการ การได้รับประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตามประเมินผล และการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

เออร์วิน (Erwin. 1976 : 138) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา มีการร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาของตนเอง มีการร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้ความชำนาญกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนการติดตามผลการปฏิบัติงานของทั้งองค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

องค์การสหประชาชาติ (United Nation. 1975 : 4) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่างๆ ดังนี้

(1) ในกระบวนการตัดสินใจซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร

(2) ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ โดยมีผลประโยชน์กับตัวประชาชนเอง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

ประวิทย์ กังวล (2542 : 16) ได้กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า อะไรควรทำและทำอย่างไร

(2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ

(3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินการ
อิระวีร์ จันทรประเสริฐ (2541 : 79) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนา ดังนี้

(1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอด จนความต้องการของชุมชน

(2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองตอบความต้องการของชุมชน

(3) ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน

(4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

(5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

(7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

(8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

จักรพงษ์ ฟองชัย (2544 : 22) ได้กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ

(1) รูปแบบที่ให้ความสำคัญเชิงเนื้อหา คือ รูปแบบที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดแผน เข้าร่วมในการกระทำ และรับผลประโยชน์ ตลอดจนเข้าร่วมในการประเมินผลการกระทำด้วย

(2) รูปแบบที่ให้ความสำคัญในการจัดรูปความสัมพันธ์ หรือรูปขององค์กร ซึ่งการมีส่วนร่วมอาจเกิดจากความสมัครใจ หรืออาจเกิดจากการถูกชักจูง หรือเกิดจากการบังคับซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปได้ทั้งในรูปแบบมีตัวแทนหรือไม่มีตัวแทนก็ได้

(3) รูปแบบที่ให้ความสำคัญในรูปของกิจกรรม ในรูปแบบนี้จะเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะแบบแข่งขัน แบบไม่แข่งขัน หรือแบบเฉื่อยชาก็ได้

กรรณิกา ชมดี (2534 : 13) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 10 รูปแบบ คือ

(1) การมีส่วนร่วมประชุม

(2) การมีส่วนร่วมออกเงิน

(3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ

(4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ

(5) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์

(6) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน

(7) การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค

(8) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือก่อการ

(9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน

(10) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ออกวัสดุ

สมยศ ท่งหว่า (2534 : 220 - 222) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ขั้นตอนนี้จะรวมไปถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับก่อนหลัง โดยมีนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นกระจกเงาผู้คอยสะท้อนภาพหรือคอยซักถาม กระตุ้นให้ประชาชนได้พิจารณาสภาพรอบตัวและปัญหาต่างๆ และให้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาด้วยตนเอง

(2) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการวางแผนการดำเนินกิจกรรม การวางแผนดำเนินกิจกรรมจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจะให้ประชาชนตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีใด

(3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน การดำเนินงานตามแผนนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การลงทุนและการปฏิบัติงาน เช่น การบริจาคทรัพย์และการใช้แรงงาน

(4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ทำให้รู้ว่างานที่ดำเนินผ่านไปแล้วนั้นได้ผลดีหรือได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร ช่วยให้บุคคลที่ร่วมในกลุ่มกิจกรรมรู้จักค้นหาข้อบกพร่องของการทำงานที่สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อขัดข้องและอุปสรรคได้

ประสพสุข ดีอินทร์ (2531 : 21) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 รูปแบบด้วยกัน คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจเพื่อปฏิบัติการ

(2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ

(3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ปรัชญา เวสารัชช์ (2530 : 11 - 12) ได้กล่าวถึงรูปแบบในการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

(1) ร่วมแสดงความคิดเห็น

(2) ร่วมสละทรัพยากร วัสดุ

(3) ร่วมสละร่างกาย

(4) ร่วมสละเวลา

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6 - 7) กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

(1) มีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าปัญหา สาเหตุที่มาของปัญหาและความต้องการของปัญหา

(2) มีส่วนร่วมในการคิดและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข
ปัญหาของชุมชน

(3) ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข
ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน

(4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์
ต่อส่วนรวม

(5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ

(6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามศักยภาพของตนเอง
และหน่วยงาน

(7) ร่วมในการปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการและกิจกรรมให้
บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

(8) ร่วมในการควบคุม ติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการ
และกิจกรรมที่ได้ทำไปซึ่งสนับสนุนโดยเอกชนและรัฐบาลเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

เดลเบค และ แอนดรูว์ (Delbecq & Andrew. 1971 : 466 - 492) ได้กล่าวถึง
รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

(1) การรวบรวมข้อมูลรายละเอียดโครงการต่างๆ

(2) การวิเคราะห์หรือสรุปปัญหา

(3) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

(4) ดำเนินการแก้ไขปัญหา

(5) ติดตามและประเมินผลความสำเร็จโครงการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา
และปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization. 1981 : 41 - 49) ได้เสนอว่า
รูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์นี้จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

(1) การวางแผน (Planning) ในส่วนนี้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์
ปัญหาจัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตาม
ประเมินผลและประการสำคัญคือการตัดสินใจ

(2) การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ในส่วนนี้ประชาชนจะต้องมี
ส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีส่วนรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมการเงิน
และการบริหาร

(3) การใช้ประโยชน์ (Utilization) เป็นส่วนที่ประชาชนจะต้องมีความสามารถ
ในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งพาตัวเองและ
การควบคุมทางสังคม

(4) การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining Benefits) ในส่วนนี้ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้

อลัสแตร์ (Alustair. 1982 : 18) กล่าวว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ

- (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำกันอย่างไร
- (2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
- (3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เบอร์นสไตน์ (Bernstein. 1976 : 222) ได้กล่าวว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมจากทั่วโลกมี 6 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การทราบถึงผลการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการเพื่อใช้ในการตัดสินใจ
4. มีการรับรองสิทธิส่วนบุคคล
5. มีอิสระในการโต้แย้ง
6. มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย

บัคค์ และ ฟลอค (Buck & Ploch. 1954 : 528) กล่าวว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

- (1) การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
- (2) ร่วมเป็นสมาชิก
- (3) ร่วมเข้าประชุม
- (4) ร่วมเป็นกรรมการ
- (5) ร่วมเป็นประธาน
- (6) ร่วมสัมภาษณ์
- (7) ร่วมเป็นผู้ชักชวน
- (8) ร่วมเป็นผู้บริโภคน
- (9) ร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
- (10) ร่วมเป็นผู้ออกวัสดุอุปกรณ์

โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff. 1977 : 199 - 222) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ทางด้านวัสดุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการบ่งบอกถึงบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมและความร่วมมือของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

สนิท สุทนต์ (2544 : 23) กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในแต่ละระดับแบ่งออกเป็นลักษณะ 4 ระดับ ได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมระดับปัจเจกบุคคล คือ การร่วมพิจารณา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ในการแก้ไขปัญหาของตัวเอง

(2) การมีส่วนร่วมระดับกลุ่ม หรือชุมชน คือ ร่วมคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ ร่วมทำสิ่งที่ต้องการ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติกิจกรรม ร่วมวิเคราะห์วินิจฉัยแก้ไขปัญหา ร่วมประเมินผล ข้อดีข้อเสีย ร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งที่เป็นส่วนรวมและส่วนตน

(3) การมีส่วนร่วมระดับการพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาที่ยึดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งที่คนในชุมชนต้องการเป็นการพัฒนาชุมชนเพื่อชุมชน

(4) การมีส่วนร่วมระดับนโยบายสังคม ร่วมเรียกร้อง ร่วมผลักดัน ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมเสนอแนะ ในการกำหนดนโยบายตามที่ตนเองต้องการให้มี หรือให้เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้ ทั้งรูปแบบ วิธีการปฏิบัติ ขั้นตอน กระบวนการต่างๆ เพื่อตอบสนองตามความต้องการที่แท้จริงของตน หรือของกลุ่ม ชุมชน สังคมที่ตนอาศัยอยู่

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540 : 14) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. ร่วมคิด
2. ร่วมวางแผน
3. ร่วมปฏิบัติการ
4. ร่วมติดตามและประเมินผล

ประพันธ์ บรรลูลศิลป์ (2531 : 22) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 6 รูปแบบ คือ

- (1) ร่วมเป็นประธาน
- (2) ร่วมเป็นกรรมการ
- (3) ร่วมแสดงความคิดเห็น
- (4) ร่วมประชุม
- (5) ร่วมใช้แรงงาน
- (6) ร่วมออกเงินและวัสดุอุปกรณ์

ประสพสุข ดีอินทร์ (2531 : 22) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น

5 แบบ คือ

- (1) เป็นสมาชิก
- (2) เป็นสมาชิกผู้เข้าประชุม
- (3) เป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน
- (4) เป็นกรรมการ
- (5) เป็นประธาน

อคิน รพีพัฒน์ (2531 : 18) ได้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมประชาชนจะต้องเข้าร่วมในขั้นตอนต่างๆ คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของประชาชนเนื่องมาจากเหตุผลพื้นฐาน คือ ชาวชนบทประสบปัญหาอยู่มรู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด

(2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น ผู้ที่เลือกแนวทางในการพัฒนา ควรเป็นประชาชนในชุมชนนั่นเอง ไม่ใช่บุคคลภายนอกเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากร กับศักยภาพในการพัฒนาชุมชนนั้น

(3) การมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน การร่วมแรงในการประกอบกิจกรรมจัดทำให้ประชาชน มีความผูกพันกันมากขึ้นและก่อให้เกิดความรู้สึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรม และผลงานที่ปรากฏซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนบำรุงรักษาให้ ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์และมีประโยชน์ยืนยาว

(4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเพื่อค้นคว้าเพื่อหาข้อดีและ ข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งได้นำมาเป็นบทเรียนในการหาทางปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

ปกรณ์ ปรียากร (2530 : 64) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนา ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

(1) เป็นผู้มอบบทบาทสำคัญในการกำหนดว่า อะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ของชุมชน

(2) เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐาน

(3) เป็นผู้มีส่วนบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น

(4) เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจในการที่จะสร้างกระบวนการในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้น ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของคนเป็นหลัก โดยการให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ เช่น ร่วมตัดสินใจ คิดค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตามผล และร่วมประเมินผลสำเร็จของงาน แต่ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอ็อพฮอฟฟ์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นเกณฑ์ในการศึกษา เพราะสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ของตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

ลีดเดอร์ (Reeders. 1963 : 2) ได้สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการรักษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 11 ประการ คือ

(1) การปฏิบัติตนให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

(2) มาตรฐานคุณค่า บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง

(3) เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะส่งเสริมปกป้อง และรักษาเป้าหมายของตน

(4) ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล บางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

(5) ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน

(6) การมองแต่ตัวเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรกระทำเช่นนั้น

(7) การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำ

(8) นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ซึ่งเรานิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นๆ

(9) โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงการของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา

(10) ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น

(11) การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคล มักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขาารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำการเช่นนั้น

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization. 1981) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ปัจจัย ดังนี้

(1) ปัจจัยจากสิ่งจูงใจ ประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่นๆ นั้น มักมีสิ่งจูงใจ 2 ประการ คือ มองเห็นว่าตนจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจ อีกประการ คือ ได้รับการบอกกล่าว หรือชักชวนจากเพื่อนให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวชี้นำ

(2) ปัจจัยเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทางในการเข้าไปมีส่วนร่วม ประชาชนจำนวนมากเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมในกิจกรรมของสังคมแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากมองไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วม หรือมองเห็นช่องทางแต่มองไม่เห็นต่อไปว่าเข้าร่วมแล้วไม่ได้รับผลตามที่คาดหวังไว้ เนื่องจากการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้น ไม่ได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบแบบแผน ลักษณะการทำงาน เงื่อนไขการเข้าร่วม เป็นต้น

(3) ปัจจัยเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ของการมีส่วนร่วม โดยปกติในกิจกรรมหนึ่งๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วย ได้มีโอกาสเข้าร่วมแต่ไม่มีการกำหนดเป้าหมายวิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรมที่ชัดเจน การกำหนดและการจัดสรรไปขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งส่วนมากแล้วไม่สามารถทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง

อิระวัชร จันทรประเสริฐ (2541 : 78 - 79) ได้กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยร่วมที่สำคัญในการพัฒนา เกิดจากแนวคิด 3 ประการ คือ

(1) ความสนใจและความกังวลร่วมกัน

(2) ความเดือดร้อนและความไม่พอใจร่วมกัน

(3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่

ปรารถนา

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541 : 113 - 114) ได้สรุปปัจจัยของการมีส่วนร่วมของประชาชน 2 ประการ คือ

(1) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของกลุ่มเพื่อทำความเข้าใจ และเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่างๆ การลงมือปฏิบัติจริง

(2) การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้และความสามารถที่มีอยู่ จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน การสนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530 : 217 - 218) ได้กล่าวว่า ปัจจัยของการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับ

(1) ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองว่าสามารถจะช่วยตนเอง พร้อมช่วยเหลือผู้อื่นได้ และจะต้องแสดงศักยภาพจะเข้าร่วมต่อการพัฒนา

(2) โครงสร้างเศรษฐกิจต่างๆ ที่มีเงื่อนไขแบบเศรษฐกิจ เป็นข้อเรียกร้องเบื้องต้นที่ทำให้คนจนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

(3) หน่วยครอบครัวมีความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วม จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมและการควบคุมจากเบื้องล่าง (Control from below) มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่องซึ่งก็คือ พลังทางสังคม ได้แก่ มาตรการทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา

(4) การให้อิสระแก่กลุ่มชาวบ้านที่จะตัดสินใจด้วยกันในกิจกรรมต่างๆ จะสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวบ้าน

(5) การตัดสินใจร่วมกลุ่ม ไม่ได้เป็นหลักการตามเหตุผลของการเก็บกำไรผลประโยชน์สูงสุดทางวัตถุ หากแต่ตัดสินใจเข้าร่วมบนพื้นฐานคุณค่าอย่างอื่น ผลประโยชน์ทางวัตถุเป็นสิ่งที่ตามมา

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

(1) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร

(2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง การให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วม ทั้งๆ ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง

(3) อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชน ถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการเป็นตัวกำหนด ซึ่งปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ตัวประชาชนเองเป็นสำคัญที่จะต้องพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างถูกต้อง จึงสามารถปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ได้

การมีส่วนร่วมตามกระบวนการทัศน์ใหม่

การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนและการพึ่งพิงตนเอง เป็นหลักการและวิธีการที่มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคนและส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม แต่ผลจากการพัฒนาที่ผ่านมาเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ก่อนข้างจะล้มเหลวเพราะแนวทางนี้มีแนวโน้มที่จะทำลายคุณภาพชีวิตและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ จึงมีความพยายามเกิดขึ้นที่จะแสวงหาหนทาง และวิธีการเพื่อนำเอาเรื่องการพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อมมาผสมผสานกันโดยการใช้คนเป็นสื่อกลาง เพื่อการมีส่วนร่วมตามกระบวนการทัศน์ใหม่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณี วิสารทสกุล (2540 : 11 - 18) ได้ให้ข้อเสนอเพื่อร่วมสร้างสังคมประชา มีลักษณะองค์ประกอบ ดังนี้

(1) มีความหลากหลาย ความหลากหลายของสังคมประชา อาจพิจารณาได้ดังนี้

1) ความหลากหลายของการรวมตัว เช่น กลุ่ม องค์กร ชมรม สมาคม เป็นต้น

2) ความหลากหลายในรูปแบบของกิจกรรม เช่น กลุ่มทางสื่อ กลุ่มทางด้านการศึกษาวิจัย กลุ่มด้านการแสดง เป็นต้น

3) ความหลากหลายในเชิงประเด็นสนใจ / ปัญหา เช่น การสังคม สงเคราะห์ การออมทรัพย์ การเกษตร อาชีพ และการเมือง เป็นต้น

(2) ความเป็นชุมชน ประกอบด้วยความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในชุมชนระดับกว้าง ระดับเล็ก หรือองค์กร

(3) มีความสำนึกสาธารณะ ด้วยสำนึกของความเป็นพลเมืองของสังคมแห่งการเรียนรู้

(4) มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สื่อสาร และเครือข่าย

อมรวิชช์ นาครพรรษ์ (2541 : 70 -71) ได้กล่าวถึง กระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนาด้วยความเข้มแข็งทางภูมิปัญญา คือ หัวใจสำคัญอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่นทั่วไป ไม่ว่าจะชุมชน

นั้นจะพึงพึงภาคเกษตรดั้งเดิม หรือเป็นส่วนหนึ่งของภาคเกษตรอุตสาหกรรมสมัยใหม่ หรือเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สิ่งที่ต้องร่วมกันไม่ว่าชุมชนในลักษณะใด คือ ความเข้มแข็งทางภูมิปัญญา เพราะภูมิปัญญาเท่านั้นจะช่วยให้ชุมชนเกษตรปรับตัว และมีชีวิตในท้องถิ่นชนบทที่สุขสงบอย่างยั่งยืน กลมกลืน และเป็นมิตรกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จทำให้สังคมมนุษย์มีการพัฒนาตามลำดับจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากประชาชนหรือชุมชนเองเป็นหัวใจสู่การพัฒนาที่สำคัญที่สุด

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

อำนาจ อนันตชัย (2527 : 126 - 130) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วม 4 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือ และการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาคัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้งให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องของความต้องการของตนตามหลักทฤษฎีของ มาสโลว์ (Maslow. 1975 : 4) ที่เรียกว่า ลำดับขั้นของความต้องการ คือ ความต้องการของตนเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปหามาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการจะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self Esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจตนเองในเรื่องของความรู้ ความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูง ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่าง

ตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อจะพัฒนาดตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่ตนคาดหวังไว้

จากทฤษฎีดังกล่าว การเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนได้ โดยเฉพาะถ้าการเกลี้ยกล่อมนั้นเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์แล้ว ก็ย่อมที่จะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นกิจกรรมของหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่พัฒนาชุมชนของกระทรวงต่าง ๆ เพราะความคิดและความต้องการที่จะดำเนินการพัฒนาชุมชน แต่ในปัจจุบันได้ขยายตัวมากไปกว่าเป็นกิจกรรมของภาครัฐที่วางแผนและสั่งการจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคหรือจากจังหวัดสู่หมู่บ้าน และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนที่มีแต่เดิมมีเพียงหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งปัจจุบันนี้ เป็นกระบวนการพัฒนาที่มาจากความร่วมมือของหน่วยงานที่หลากหลายทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ หรือแม้แต่องค์กรชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ดังนี้

ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เมื่อ พ.ศ. 2491 ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วยกัน แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง (ยูว์ฌัน วูฌิเมซี. 2534 : 30 - 31)

องค์การบริหารวิเทศกิจแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันวางแผน และลงมือกระทำด้วยตนเอง กำหนดว่า กลุ่มของตนและแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และปัญหาที่เป็นปัญหาร่วมกันนั้นมีอะไรบ้างแล้วจึงจัดทำแผนการของกลุ่มและของเอกชนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือทั้งทางด้านบริการ วัสดุ จากองค์กรของรัฐบาล และที่มีใช้ของรัฐบาลได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2523 : 11)

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2548 : 45) ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชนให้ดีขึ้น ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นการพึ่งตนเอง การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชน

ธนาวิทย์ กางการ (2546 : 25) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการพัฒนาคน และกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอ และร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และชุมชนตามแผน และโครงการที่กำหนดไว้ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

สุจิตร์ บุญบงการ (2544 : 5 - 6) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของชุมชนโดยส่วนรวมให้ดีขึ้น โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และริเริ่มโดยประชาชน และชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งการตอบสนองอย่างจริงจัง การพัฒนาครอบคลุมถึงการทำให้ดีขึ้นทุกรูปแบบ

ดันแฮม (Dunham. 1985 : 3) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ การร่วมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินงานไปในแนวทางที่ตนต้องการ การทำงานพัฒนาชุมชนในขั้นแรกจะต้องอาศัยความร่วมมือกำลังของราษฎรในชุมชนนั้นในการช่วยตัวเองและร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการด้วยจากหน่วยราชการ หรือองค์การอาสาสมัครอื่นๆ

จากคำนิยามข้างต้น การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนในชุมชนมีความคิดริเริ่ม เสริมสร้างท้องถิ่นเพื่อให้สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ เปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าดีขึ้น โดยประชาชนรวบรวมทำกันเองหรือร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ทั้งนี้อาจเกิดจากการกระตุ้นเตือน ยั่วยุ ส่งเสริมของรัฐบาล

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน

ปรัชญาอันเป็นรากฐานของการพัฒนาชุมชน ถือว่า "คน" เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถและพลังอันซ่อนเร้นแฝงอยู่ ได้แก่ กำลังความคิด แรงงาน ฝีมือหรือทักษะ ซึ่งพลังเหล่านี้ถ้าได้รับการขุดค้นและนำมาใช้ประโยชน์แก่ชุมชนก็จะสามารถบันดาลความสำเร็จ ทั้งปวงให้แก่ชุมชนได้ ฉะนั้นวัตถุประสงค์สำคัญของการพัฒนาชุมชน จึงมุ่งกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มได้รู้จักใช้ความสามารถของตนเองช่วยตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญให้ท้องถิ่น โดยอาศัยความต้องการที่แท้จริง หรือความคิดริเริ่มของประชาชนในชุมชนนั้นเองเป็นหลักในการดำเนินงาน (โกวิทย์ พวงงาม และคณะ 2533 : 16 - 17)

พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ (2515 : 1 - 2) ได้กล่าวถึง หลักปรัชญาอันเป็นมูลฐานของงานพัฒนาชุมชนนั้น พอสรุปเป็นข้อๆ ดังนี้

(1) บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญ และมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมและอย่างบุคคลมีเกียรติในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ปุถุชนผู้หนึ่ง

(2) บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิ และสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ

(3) บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้วย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทรศนะ ประพฤติปฏิบัติและพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้

(4) มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำและความคิดใหม่ ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตและนำออกมาใช้ได้ถ้าพลังที่ซ่อนเร้นได้รับการพัฒนา

(5) การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และรัฐ

ธนาวิทย์ กางการ (2546 : 21) กล่าวว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวคนว่า เป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น ถ้ามีโอกาสการพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลทั้งสิ้น ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคล แต่ละคนให้มีทัศนคติที่ถูกต้องและมีขีดความสามารถสูงขึ้น อีกประการหนึ่ง การพัฒนาชุมชนก็คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่เห็นได้ชัด ในหมู่มวลชนนั้นเป็นเรื่องที่อารยะสังคมพึงยึดมั่น ประการสุดท้าย ความไม่รู้ ความผิดตึง และการใช้กำลังบังคับเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาและความเจริญรุ่งเรืองจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการใช้การศึกษาเท่านั้น การให้การศึกษาแลให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็จะต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้คนได้เจริญเติบโตเร็วที่สุด

ดังนั้น ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถที่จะปรับปรุง พัฒนาตนเอง และชุมชนของตนให้มีความเจริญและเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นมากที่สุด

แนวคิดของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นการทำให้ชุมชนที่อยู่เดิมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดของการพัฒนาชุมชนหลากหลาย ดังนี้

อนรรักษ์ ปัญญาวงษ์ (2548 : 51 - 57) ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีจุดเน้นการพัฒนา หลายประการ ดังนี้

(1) การพัฒนาชุมชนที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เป็นการพัฒนาที่เน้นการกระทำ และจุดหมายปลายทางที่ได้มีการวางแผนไว้แล้วว่าการจะเปลี่ยนแปลงอะไร ซึ่งเป็นการพิจารณาควบคู่ไปกับสภาพแวดล้อมของชุมชนทั้งด้านกายภาพธรรมชาติและทางสังคม ซึ่งวิธีการนี้หน่วยงานของรัฐจะเน้นใช้วิธีการนี้มากแต่มีขีดจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชน

(2) การพัฒนาชุมชนที่เน้นการกระทำที่มาจากความร่วมมือของประชาชน เป็นการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมด้านการคิดริเริ่ม วางแผน วางโครงการ ดำเนินการ ประเมินผล และการตัดสินใจร่วมกันระหว่างประชาชนกับรัฐ หรือหน่วยงานเอกชนที่ร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนด้วยกันว่าจะยุติกิจกรรมหรือปรับปรุงกิจกรรมให้ดำเนินต่อไปอย่างเหมาะสมต่อปัญหาและใช้บทเรียนที่ผ่านมา นำมาประยุกต์ปรับปรุงกิจกรรมพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

(3) การพัฒนาชุมชนแบบกะเกณฑ์มาเป็นพวก เป็นการพัฒนาที่เน้นการบริหารงานจากภายนอก ที่เน้นการติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชนให้มาสนับสนุนโครงการพัฒนาของหน่วยงาน เป็นการพัฒนาที่วางแผนโดยคนนอกชุมชนและลืมนับเอาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมคิดและตัดสินใจทุกกระบวนการ หรือการพัฒนาโดยเน้นความสำคัญเฉพาะจุดเป็นผลมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ ที่เกิดจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความสมดุลกันทั้งด้านรายได้ของประชาชน ภาวะทางสิ่งแวดล้อม การผลิตสินค้าที่ขาดการคำนึงถึงการให้ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นวัตถุดิบอย่างสมดุลกับการขาดแคลน

(4) การพัฒนาชุมชนที่เน้นการบูรณาการทางการตลาด ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา รัฐบาลโดยพรรคไทยรักไทยมีนโยบายการพัฒนาชุมชนที่เน้นการบูรณาการอย่างองค์รวม โดยการใช้แนวคิดส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix) ผสมผสานกับนโยบายการคลังที่ให้มีธนาคารประชาชน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และการให้สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลผ่านโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค และการเน้นการฝึกอบรมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกระบวนการวิสาหกิจชุมชน และการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2541 : 10) ได้กล่าวว่า แนวคิดของการพัฒนาชุมชน คือ ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจ ศีลธรรม และสุขภาพ

ธนาวิทย์ กางการ (2546 : 24) กล่าวว่า แนวความคิดของการพัฒนาชุมชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้น

สนธยา พลศรี (2542 : 48 - 51) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

(1) คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่ หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชนขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็น

ศูนย์กลางของการพัฒนา คือ พัฒนาคอนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

(2) การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุกๆ ขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผิดชอบโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

(3) การช่วยเหลือตนเองของชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชน การพัฒนาจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน และชุมชน ให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น

(4) การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนได้ผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้น นอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้ว ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชนไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน

(5) การริเริ่มของประชาชนในชุมชน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่างๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้ ความสามารถในระดับที่เรียกว่าคิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

(6) ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ การจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใดจึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของตนเองมาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อย รัฐบาลก็เข้าไปให้การสนับสนุนมากขึ้น ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐนี้จะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

(7) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล คือ การช่วยเหลือตนเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

(8) การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันหลายๆ ด้านจะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะในกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อการประหยัด แรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงานและองค์กรต่างๆ เป็นจำนวนมาก ต้องใช้การประสานงานที่ดีจึงจะประสบความสำเร็จ

(9) ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนามีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลายด้านไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้านไม่มุ่งในเรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยเฉพาะ เพราะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด

(10) การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ และเป็นขบวนการทางสังคม

แนวความคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนในขั้นพื้นฐานเป็นการพัฒนาในด้านต่างๆ ของชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดหลากหลาย ดังนี้

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน ได้แก่ (กรุงเทพมหานคร. 2544 : 7 - 8)

- (1) ความช่วยเหลือตนเอง
- (2) ความคติริเริ่มของชุมชน
- (3) ความต้องการของชุมชน
- (4) ความสมดุลในการพัฒนา
- (5) การศึกษาภาคชีวิต
- (6) การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ
- (7) หลักการประชาธิปไตยในการดำเนินงาน
- (8) การใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น ความเข้าใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- (9) การมีส่วนร่วมของประชาชน

จิราพรรณ กาญจนะจิตรา (2528 : 5 - 6) ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดมูลฐานอยู่ 3 ประการ คือ

(1) การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยตนเองได้ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตนเองในรูปแบบของแรงงาน วัสดุ และทรัพย์สินเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงจะให้การสนับสนุนตามควร

การช่วยเหลือตนเอง หมายถึง ราษฎรสามารถเข้าร่วมปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสามารถเข้าแก้ไขข้อขัดข้องส่วนรวมของชุมชน ฉะนั้น จึงเป็นการระดม

สรรพกำลังทั้งปวงของชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำลังคนหรือทรัพยากรธรรมชาติเข้าสู่การปฏิบัติงานอย่างไรก็ตาม สรรพกำลังดังกล่าวนี้อาจมีข้อจำกัดอยู่บางประการด้านคุณวุฒิ ประสบการณ์ ความสามารถ และกำลังงบประมาณ เป็นต้น ความช่วยเหลือจากภายนอกจึงยังมีความจำเป็นที่จะเข้ามาแก้สถานการณ์ในระยะนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ว่าจะช่วยเหลือให้ราษฎรสามารถช่วยตัวเองไปตลอดรอดฝั่ง

(2) การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ มีความหมายว่า ปัญหาชุมชนหรือของประเทศไม่อาจแก้ไขได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการประสานปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นการประสานงานของวิธีการหลายวิธีการและหลายด้าน หากเราศึกษาปัญหาของชุมชนอย่างละเอียดจะพบว่า ปัญหาของชุมชนนั้นมีต้นตอเกิดจากแหล่งต่างๆ หรือมีสาเหตุหลายประการ ฉะนั้นจึงต้องดำเนินการด้วยวิธีต่างๆ ด้านต่างๆ พร้อมกันไป เช่น การยกระดับการครองชีพของชาวนา จะต้องมีการพัฒนาทางด้านทักษะ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม การวางแผนครอบครัว เป็นต้น การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนจึงต้องหยิบยกปัญหาของชุมชนนั้นมาพิจารณาอย่างละเอียด และต้องระลึกว่าปัญหาหนึ่งจะเกี่ยวพันหรือกระทบกระเทือนไปอีกปัญหาหนึ่งหรือหลายปัญหาอยู่เสมอ ฉะนั้นโครงการที่จะต่อสู้กับปัญหาจึงถูกกำหนดให้สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ได้หลายปัญหาหรือปัญหาหนึ่ง อาจจะต้องมีโครงการเข้าต่อสู้หลายโครงการ

(3) การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ วัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศมิได้หมายความว่า นโยบายชาติเป็นผู้กำหนดนโยบายท้องถิ่น แต่มีความหมายว่า กิจกรรมในท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนค้ำจุนนโยบายชาติ การสนับสนุนที่ได้รับนี้ก็คือ การสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านวัสดุ กำลังคน ฉะนั้นการดำเนินงานของท้องถิ่นใดเป็นไปโดยเอกเทศ ปราศจากเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายชาติ ย่อมจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควร

การพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดจากความไม่สมดุลในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นผลให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ของคนจนและคนรวยและช่องว่างระหว่างการบริโภคกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาที่มุ่งรักษาความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการสงวนทรัพยากรธรรมชาติทั้งปริมาณและคุณภาพ โดยไม่เบียดบังโอกาสของชนรุ่นหลังที่จะตอบสนองความต้องการในอนาคต ภายใต้หลักการดังกล่าว มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นการศึกษาดังกล่าว มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นการศึกษาลดลดชีวิตเพื่อสนับสนุน

ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการศึกษาตั้งแต่วัยเยาว์ กิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้ชุมชนมี
โอกาสรับและศึกษาข้อมูลที่สำคัญสำหรับใช้กระบวนการจัดการตัวเองเพื่อให้สอดคล้องกับ
ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของ
ตนเองในการควบคุมทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว
และระบบนิเวศ (อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. 2548 : 6)

มาร์ติน คอรั (Martin Khor. 1995 : 23 - 25) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
ที่ยั่งยืนไว้หลายประการ ดังนี้

(1) วิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ที่
เกิดจากโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของชาติและระดับโลก ที่มาจากความไม่
เท่าเทียมกันของความร่ำรวยและรายได้ที่ทรัพยากรส่วนใหญ่ของโลกมักจะหลั่งไหลไปหาคน
กลุ่มน้อยหรือคนรวยที่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ในขณะที่คนยากจนที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ยังมี
ข้อจำกัดในการแสวงหาทรัพยากรมาเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ และใน
กระบวนการผลิตสินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นทั้งหลายนั้น ผลลัพธ์ที่ได้มักจะเป็นผลเสียแก่
อากาศ น้ำ ดิน และสิ่งแวดล้อม

(2) ความเท่าเทียมกันเป็นหลักการสำคัญของความยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืน
ไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่การอนุรักษ์ทรัพยากรให้เพียงพอสำหรับลูกหลานในอนาคตเท่านั้น
แต่น่าจะรวมถึงการเปลี่ยนแปลงการกระจายการควบคุม หรือการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นแก่
การดำรงชีวิตของทุกคนไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต กล่าวคือ ความยั่งยืน ต้องอาศัยหลักแห่ง
การเท่าเทียมกันทั้งระหว่างคนรุ่นนี้และรุ่นหน้าภายในและระหว่างชนชาติต่างๆ ด้วย

(3) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมกันทางสังคมและวัฒนธรรม
ย่อมช่วยให้เกิดการเติมเต็มสนองความต้องการของมนุษยชาติ ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ มิตรภาพ
การมีส่วนร่วมของชุมชนและความยินดีต่อธรรมชาติอย่างกลมกลืนกัน ทั้งหมดนี้ย่อมสัมพันธ์
กันเสมือนองค์ประกอบที่สำคัญของความยั่งยืน

ชาร์ลี พาร์ลแมน (Charlie Pahlman. 1995 : 17 - 18) ได้กล่าวว่า การพัฒนา
ที่ยั่งยืนต้องเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายและ
ความเชื่อมต่อระหว่างกันและกันระหว่างชุมชน โดยไม่มีข้อสรุปอย่างเป็นทางการในการพัฒนา
กล่าวคือ การพัฒนาจะไม่ยั่งยืนถ้าไม่มีการแปรเปลี่ยนความสัมพันธ์และโครงสร้างแห่งอำนาจ
จากการครอบงำและสั่งการตามลำดับขั้นไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมที่มาจากความหลากหลาย
ของชุมชนในแต่ละพื้นที่ เพราะกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นย่อมเกี่ยวพันกับกิจการของมนุษย์
ทุกประเภทและทุกระดับ ตั้งแต่การพึ่งพาตนเอง การจัดการกลุ่ม การใช้กระบวนการ
ประชาธิปไตย และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอื่น เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้ประชาชน
ตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของตนเอง ร่วมคิด ร่วมวางแผน และวางโครงการ เพื่อ

ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วยตนเองและถ้าหากไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เพราะขาดศักยภาพบางประการ ก็เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปเสริมและสนับสนุน จะเห็นได้ว่า แม้โครงการพัฒนาชุมชนบางโครงการอาจจะได้รับอิทธิพลจากหน่วยงานภายนอก ชุมชนก็ได้ แต่ความสำคัญอยู่ที่ว่าโครงการเหล่านั้นเป็นของประชาชนท้องถิ่นเอง และจะมีความหมายต่อชุมชนมากขึ้น ถ้าชุมชนได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยความรู้สึกรับผิดชอบ ดังนั้น โครงการพัฒนาชุมชนที่ดีที่สุดควรเกิดขึ้นและจัดการโดยประชาชนเอง ประชาชนควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยตัวของประชาชนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ความหมายของความรู้

ความรู้เป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่เกิดจากการศึกษาเรียนรู้ การจด จำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดกระบวนการความรู้ ความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล นำไปสู่การตัดสินใจ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กูด คาร์เตอร์ วี (Good, Carter V. 1973 : 325) กล่าวว่า ความรู้เป็นประสบการณ์ต่างๆ ที่บุคคลได้รับจากการศึกษา ข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์ และรายละเอียดต่างๆ โดยผ่านการรวบรวมและสะสมไว้เพื่อสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความสามารถในด้านสติปัญญา และทักษะต่างๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้นั้นเอง

พจนานุกรมเวบสเตอร์ นิว ยูนิเวอร์แซล (Webster's New Universal. 1996 : 531) กล่าวว่าความรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ของโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือการค้นคว้า หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลซึ่งได้จากการสังเกตประสบการณ์ หรือจากการรายงานการรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจน และต้องอาศัยเวลา

บลูม และคณะ (Bloom et. al. 1971 : 271) กล่าวว่า ความรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงเฉพาะเรื่องหรือเรื่องทั่วไป ระลึกถึงวิธีการและขบวนการต่างๆ โดยเน้นเรื่องขบวนการทางจิตวิทยาของความจำ

มิเชล อี (Michael, E. 1997 : 3) กล่าวว่า ความรู้เป็นสิ่งที่รวบรวมเอาข้อมูล ข้อเท็จจริง รวมทั้งข่าวสารต่างๆ มาประมวล วิเคราะห์ และสรุปออกมาเป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีความสลับซับซ้อนมากกว่าข้อมูล (data) และข่าวสาร (information)

สมนึก ภัททิยธนี (2537 : 86) กล่าวว่า ความรู้ คือ ความสามารถของสมองที่เก็บสะสมเรื่องราวต่างๆ หรือประสบการณ์ทั้งปวงที่ตนได้รับรู้มา และสามารถระลึกเรื่องราวต่างๆ นั้นออกมาได้ โดยแบ่งความรู้เกี่ยวกับศัพท์และนิยาม กฎและความจริง และวิธีดำเนินการ

อำนาจ เลิศขยันดี (2542 : 185) กล่าวว่า ความรู้เป็นความสามารถอย่างหนึ่งของมนุษย์เราอันเป็นความสามารถที่บอกได้เป็นอาการของจิตที่มีพลังงานที่จะเก็บสะสมความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมไว้ที่จิตใจ กลายเป็นความรู้ใหม่ที่สะสมมากขึ้นกว่าเดิม อาการของจิตที่เกิดความรู้สะสมนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรับรู้สิ่งเร้าประเภทต่างๆ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 42) กล่าวว่า ความรู้เป็นความสามารถในการระลึกนึกออกสิ่งใดที่ได้เรียนรู้มาแล้ว คือ ความจำนั่นเอง โดยแบ่งเป็นความรู้ด้านเนื้อหา ความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการในเนื้อหา และความรู้เกี่ยวกับความคิดรวบยอด

ไพศาล หวังพานิช (2526 : 96) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดของเรื่องราว การกระทำ อันเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งสะสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมา

จากความหมายข้างต้น กล่าวได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องราวหรือข้อเท็จจริง เกณฑ์การจดจำเหตุการณ์ต่างๆ รายละเอียดหลายแง่หลายหลายนุ่ม สถานที่สิ่งของหรือบุคคล ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้มนุษย์สะสมเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ไว้แล้วแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม

ประเภทความรู้

ความรู้ในเรื่องต่างๆ นั้นได้ถูกแยกออกมาเป็นประเภทตามแต่วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ซึ่งบลูม และคณะ (1971 : 271) ได้จำแนกความรู้ออกมาเป็นขั้นตอน โดยเรียงจากที่ซับซ้อนน้อยที่สุดไปหาที่ซับซ้อนมากที่สุด คือ

(1) ความรู้เกี่ยวกับสิ่งเฉพาะ (Knowledge of Specifics) เป็นการจดจำสิ่งต่างๆ อย่างโดดเดี่ยว เป็นการเชื่อมโยงของสัญลักษณ์กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เป็นรากฐานของการสร้างความคิดที่เป็นนามธรรม

(2) ความรู้เกี่ยวกับความหมายของความรู้ (Knowledge of Terminology) เป็นความรู้เกี่ยวกับความหมายของสัญลักษณ์ของคำศัพท์ต่างๆ เป็นข้อความหรือศัพท์ทางเทคนิค

(3) ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเฉพาะ เช่น ความรู้เกี่ยวกับชื่อบุคคล สถานที่ เหตุการณ์เวลา

(4) ความรู้เกี่ยวกับวิถีทางในการจัดการเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะ เช่น ความรู้ในการจัดระเบียบ การศึกษา การวิจารณ์ รวมถึงวิธีการสืบสวน มาตรฐานในการตัดสินใจ เป็นความรู้อยู่กลางระหว่างสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรม

(5) ความรู้ในระเบียบแบบแผนของกลุ่ม (Knowledge of Convention) เป็นสิ่งที่กำหนดเอาไว้โดยข้อตกลงของกลุ่มของวงอาชีพ

(6) ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มหรือเหตุการณ์ตามลำดับต่อเนื่องเป็นความรู้เกี่ยวกับขบวนการ

(7) ความรู้เกี่ยวกับการจัดแยกประเภท
 (8) ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ (Criteria)
 (9) ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ (Methodology) เช่น ความรู้เกี่ยวกับวิธีการทาง
 วิทยาศาสตร์

(10) ความรู้เกี่ยวกับนามธรรมของวิชาการด้านต่าง ๆ ด้านใดด้านหนึ่งส่วน
 มากเป็นทฤษฎี กฎเกณฑ์เป็นระดับสูงสุดของนามธรรม (Abstraction)

(11) ความรู้เกี่ยวกับหลักการและสรุป

(12) ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี และโครงสร้าง (Theories and Structure) เป็น
 การรวมหลักการหรือการสรุปเข้าเกี่ยวพันกันเป็นระบบ

จากประเภทของความรู้ นั้น แต่ละขั้นตอนมีความซับซ้อนและความสำคัญของ
 ลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ในแต่ละด้านประกอบกันเพื่อร่วมพิจารณา
 ในการตัดสินใจของแต่ละสถานการณ์และปัญหานั้นๆ

ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้

ความรู้ที่บุคคลได้รับจากประสบการณ์ การเรียนรู้ มีลักษณะที่แตกต่างกันตาม
 ปัจจัยต่างๆ ที่ได้รับ ซึ่งนักวิชาการได้แบ่งปัจจัยต่างๆ ไว้ดังนี้

สิทธินโซค วรานูสันติกุล (2524 : 80) ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ทาง
 สังคม ดังนี้

(1) ความต้องการ (Need) ของผู้รับรู้ ถ้าสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่ตอบสนองต่อ
 ความต้องการของตนเอง ส่งผลให้การตีความสิ่งเร้าเป็นไปอย่างรวดเร็ว เช่น ในขณะที่กำลังหิว
 จะสามารถรับรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาหารได้อย่างรวดเร็ว

(2) ประสบการณ์ (Experiences) บุคคลมักจะตีความหมายสิ่งที่มาสัมผัส
 ตามภูมิหลังของแต่ละบุคคล

(3) การเตรียมตัวไว้ก่อน (Preparatory Set) การที่คนเราได้เรียนรู้หรือ
 มีประสบการณ์ในสิ่งใดมาก่อน จะทำให้เราตอบสนองต่อสิ่งเร้าในแนวเดียวกับที่เรารับรู้มา

(4) บุคลิกภาพ (Personality) มีส่วนสัมพันธ์กับการรับรู้ คือ ถ้าบุคลิกภาพ
 ที่แข็งกร้าวยึดมั่น บุคคลนั้นจะรับรู้การเปลี่ยนแปลงของสิ่งเร้าได้ช้ากว่าผู้ที่มีบุคลิกยืดหยุ่น

(5) ทักษะคติ (Attitude) ถ้าเรามีทัศนคติที่ดีต่อใครคนหนึ่ง การกระทำของ
 บุคคลนั้นจะถูกรับรู้ในทางที่ดีเสมอ

(6) ตำแหน่งทางสังคม (Social Position) และบทบาท ทำให้คนเรารับรู้
 สิ่งต่างๆ ได้ต่างกัน

(7) วัฒนธรรม เป็นตัวการที่สำคัญที่ทำให้เรารับรู้สิ่งต่างๆ ได้ต่างกัน
 สภาพทางอารมณ์ของผู้รับรู้ มีผลต่อการรับรู้

โสภา ชูพิกุลชัย (2529 : 129 - 131) ได้แบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ไว้ 3 ประการ ดังนี้

- (1) ปัจจัยทางด้านประสบการณ์ดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นๆ มาก่อน
- (2) ปัจจัยทางด้านสรีระ เป็นความสามารถของอวัยวะรับสัมผัสของมนุษย์ที่มีอยู่ในวงจำกัด ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ทั้งหมด
- (3) ปัจจัยด้านสิ่งเร้ากับขนาดของสิ่งเร้านั้น เช่น การกระทำซ้ำๆ กัน หลายๆ ครั้ง

การวัดความรู้

การวัดความรู้ เป็นการวัดสมรรถภาพทางสมองด้านการระลึกของความจำได้ โดยมี ผู้สรุปวิธีการวัดความรู้ต่างๆ ดังนี้

โกวิทย์ วงศ์สุรวัฒน์ (2543 : 20) กล่าวถึง การวัดระดับความรู้ นั้น สามารถแบ่งการวัดได้ เป็น 6 ระดับ คือ

(1) วัดความจำ (Memory) ถือว่าเป็นการวัดในระดับพื้นฐานที่มีความสำคัญ หากความจำไม่ดีแล้วจะทำให้การพัฒนาในด้านต่างๆ เป็นไปได้ยาก

(2) วัดความเข้าใจ (Understanding) เป็นการวัดระดับที่ 2 คือ ความกระจ่างในสิ่งที่จำได้แล้ว เช่น ทราบว่าการคูณ คือ การบวกทางลัดนั่นเอง หรือการทราบและเข้าใจนิยามศัพท์ต่างๆ

(3) วัดการนำไปประยุกต์ใช้ (Application) เป็นการวัดระดับที่ 3 คือ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป การพลิกแพลงนำความรู้ไปแก้ปัญหา

(4) การวัดความสามารถในการวิเคราะห์ (Analysis) คือ การทดสอบความสามารถในการแยกแยะสิ่งต่างๆ เช่น การแยกแยะวารณยนต์คันหนึ่งมีองค์ประกอบอะไรบ้างแต่ละองค์ประกอบทำหน้าที่อะไร

(5) การวัดความสามารถทางการสังเคราะห์ (Synthesis) คือ การทดสอบความสามารถในการใช้จินตนาการปะติดปะต่อเรื่องราวต่างๆ การสังเคราะห์นี้ยากยิ่งกว่าการวิเคราะห์

(6) การวัดความสามารถทางการประเมิน (Evaluation) คือ การประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ว่าเป็นชนิดใด การประเมินนี้ต้องใช้ความสามารถในการจำ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้การวิเคราะห์และการสังเคราะห์รวมกัน จึงจะสามารถประเมินสิ่งต่างๆ ได้ การวัดความสามารถทางการประเมินนี้ ถือว่าเป็นการทดสอบระดับสูงสุด

ซึ่งสอดคล้องกับสุมาลี จันทร์ชโล (2542 : 54 - 55) ที่กล่าวว่า การสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถในแต่ละขั้น ตามแนวความคิดโครงสร้างของความรู้ 6 ชั้น จากขั้นตอนที่ง่ายที่สุดไปยังขั้นที่ยากและซับซ้อนมากขึ้นมีรายละเอียด ดังนี้

(1) วิธีการวัดระดับของความรู้ความจำ เป็นการวัดความสามารถขั้นต่ำสุด การถามเพื่อวัดสิ่งเกี่ยวกับการให้ระลึกถึง (Recall) ทั้งในสิ่งที่เฉพาะเจาะจงและทั่วไป คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ ข้อคำถามความจำเนื้อเรื่อง ข้อคำถามวัดความจำวิธีดำเนินการและ ข้อคำถามวัดความจำความรู้รวบยอด

(2) วิธีการวัดระดับความเข้าใจ เป็นการวัดความสามารถที่สูงกว่าความรู้ความจำแต่ผู้ตอบยังคงมีความรู้ความจำ เป็นพื้นฐานมาก่อนจึงจะมีความเข้าใจ คำถามจะไม่ถามตรงจากรายหรือสิ่งที่สอนไว้ แต่โยงความรู้ที่เรียนมาสัมพันธ์กับคำถามแล้วเปลี่ยนเป็นคำตอบใหม่ ภาษาหรือสำนวนใหม่ รูปแบบใหม่ๆ คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ ข้อคำถามวัดความสามารถในการแปลความ ข้อคำถามวัดความสามารถในการตีความ และข้อคำถามวัดความสามารถในการขยายความ

(3) วิธีการวัดระดับการนำไปใช้ เป็นการวัดความสามารถในการนำเอาความรู้ ความเข้าใจมาประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหาในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใหม่ได้อย่างเหมาะสม คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ ข้อคำถามวัดการนำไปใช้

(4) วิธีการระดับวิเคราะห์ เป็นการวัดความสามารถในการแยกแยะ หรือ แจกแจงรายละเอียดของเรื่องราว ความคิด การปฏิบัติออกเป็นระดับย่อยๆ โดยอาศัยหลักการ หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อค้นพบข้อเท็จจริง และคุณสมบัติบางประการ คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ ข้อคำถามวัดการวิเคราะห์ความสำคัญ ข้อคำถามวัดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และ ข้อคำถามวัดการวิเคราะห์หลักการ

(5) วิธีการวัดระดับสังเคราะห์ เป็นการวัดความสามารถในการรวบรวม และผสมผสานรายละเอียดปลีกย่อยของข้อมูลสร้าง เป็นสิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ความสามารถดังกล่าวเป็นพื้นฐานของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คำถามที่ใช้วัดระดับนี้ ได้แก่ ข้อคำถามวัดการสังเคราะห์ ข้อความข้อคำถามวัดการสังเคราะห์แผนงาน และข้อคำถามวัดการสังเคราะห์ความสัมพันธ์

(6) วิธีการวัดระดับประเมินค่า เป็นการวัดความสามารถในการสรุปคุณค่า หรือตีราคาเกี่ยวกับเรื่องราว ความคิด พฤติกรรมว่าดี - เลว เหมาะ - ไม่เหมาะ เพื่อจุดประสงค์บางประการ คำถามที่ใช้วัดระดับนี้ ได้แก่ ข้อคำถามวัดการประเมินโดยเกณฑ์ภายใน และ ข้อคำถามวัดการประเมินโดยเกณฑ์ภายนอก

ชวาล แพร์ตกุล (2526 : 201) ได้อธิบายถึงการวัดความรู้ไว้ว่า เป็นการวัดสภาพ สมองด้านการระลึกออกมาของความจำ ซึ่งเป็นการวัดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยมีประสบการณ์หรือ เคยรู้เห็นและทำมาก่อนทั้งสิ้น และการวัดความรู้ ความจำ สามารถสร้างคำถามวัดสมรรถภาพ ด้านนี้ได้หลายลักษณะด้วยกัน ลักษณะของคำถามก็แตกต่างกันออกไปตามชนิดของความรู้ ความจำแต่ก็จะมีลักษณะร่วมกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ เป็นคำถามที่ให้ระลึกถึงประสบการณ์ที่ผ่าน มาที่จำได้ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของคำศัพท์ นิยาม ระเบียบ แบบแผน หรือหลักการ และทฤษฎีต่างๆ

สรุปได้ว่า ความรู้เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของคน กลุ่มคน ชุมชน และสังคมที่ใหญ่ขึ้นตามลำดับ เป็นปัจจัยที่อาศัยข้อมูล ความคิด วิจารณ์ญาณที่เป็นเหตุเป็นผลมาประกอบเป็นการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ แล้วเกิดเป็นความเข้าใจเพื่อกำหนดเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งส่งผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในทางที่ดีขึ้น

ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลท่าแลง

ตำบลท่าแลงเดิมเป็นชื่อหมู่บ้าน ในจำนวน 14 หมู่บ้าน ของตำบลยางหย่อง ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของอำเภอท่ายาง ที่บ้านท่าเหวมาก่อน ก่อนที่จะย้ายไปตั้งอยู่ที่ปัจจุบันนี้ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2528 ได้มีการแบ่งแยกออกมาเป็นตำบลท่าแลง ซึ่งมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน มีพื้นที่ 26,961 ไร่ มีนายจันทร์ ประจวบศิลป์ เป็นกำนันคนแรก ชื่อของบ้านท่าแลงไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเหตุใดจึงตั้งชื่อว่าท่าแลง แต่จากคำบอกเล่าของคนเก่าแก่ในพื้นที่ ทราบว่าบริเวณบ้านท่าแลงมีดินชนิดพิเศษที่เมื่อขุดขึ้นมาจากพื้นดินแล้วจะมีความแข็งแรงมาก หรือที่เรียกว่า ดินแลง นั่นเอง ชาวตำบลท่าแลงส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่แบบเกษตรกรรม เนื่องจากมีพื้นที่ขนานไปกับแม่น้ำเพชรบุรี ระยะเกินกว่าครึ่งหนึ่งของระยะทางยาวทั้งตำบล และมีคลองส่งน้ำชลประทานตัดผ่านเป็นระยะทางยาวทุกหมู่บ้าน ยกเว้นหมู่บ้านห้วยตะแกละ

ต่อมาตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ตำบลท่าแลง จึงยกฐานะเป็นสภาตำบล และเป็นสภาตำบลนิติบุคคล เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 และได้ยกฐานะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแลง ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2539 โดยมีนายสมพงษ์ วัฒน้อย เป็นประธานกรรมการบริหาร และกำนันในขณะนั้น และมีนายชอบ สุขรักษา เป็นประธานสภา ปัจจุบันได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ชุดที่ 2 เนื่องจากครบวาระเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2543 และปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 และตามระเบียบพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2542 ปัจจุบันมีนายสงวน จิตต์พุ่ม เป็นประธานกรรมการบริหาร และมีนายสุเทพ ปีกทรัพย์ เป็นประธานสภา และเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งหมู่บ้าน หมู่ที่ 10 บ้านชลประทานราษฎร์ ขึ้นใหม่ โดยแยกจากหมู่บ้านคอดะอ่อมหมู่ที่ 1 มีสภาพทั่วไป ดังนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแลง. 2548 : 10 - 11)

สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานของตำบลท่าแลง

1. ที่ตั้ง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ด.ไร่สะท้อน และ ด.ห้วยลึก อ.บ้านลาด
ทิศใต้	ติดต่อกับ ด.ท่าคอย อ.ท่ายาง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ด.ยางหย่อง และ ด.ท่าคอย อ.ท่ายาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ด.ท่าคอย และ ด.วังไคร้ อ.ท่ายาง

อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอท่ายาง ประมาณ 3,000 เมตร

2. เนื้อที่

มีพื้นที่ทั้งหมด 26,961 ไร่ (43.1387 ตารางกิโลเมตร)

3. ภูมิประเทศ

ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเหมาะต่อการทำเกษตรกรรม มีคลองชลประทานตัดผ่านทุกตำบลเป็นระยะทางยาว 12 กิโลเมตร ทำให้การคมนาคมสะดวก และการขนส่งสินค้าพืชผลออกสู่ตลาดรวดเร็ว พื้นที่บางแห่งเป็นที่ราบเชิงเขา สภาพดินไม่อุ้มน้ำและมีบางส่วนเป็นเขาเตี้ยๆ

4. อาชีพ

อาชีพของประชากรในเขตตำบลท่าแลงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำสวน ทำนา เช่น มะนาว มะม่วง กล้วย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงโค เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ พันธุ์เนื้อ เป็นต้น

5. ประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 5,640 คน แยกเป็นชาย 2,718 คน หญิง 2,922 คน จำนวนครัวเรือน 1,138 ครัวเรือน มีความหนาแน่น 131 คน / ตารางกิโลเมตร

6. การคมนาคม

มีถนนลาดยางสายริมคลองชลประทานราษฎร์ตัดผ่านกลางตำบล จากตำบลไร่สะท้อน ถึงแยกถนนสายท่ายาง - แก่งกระจาน ระยะทาง 12 กิโลเมตร ถนนลาดยางจากตำบลยางหย่อง - ทางแยกบ้านท่าแลงที่ถนนชลประทานราษฎร์ ระยะทาง 1 กิโลเมตร มีสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กข้ามคลองชลประทาน จำนวน 8 แห่ง มีถนนคอนกรีตเสริมเหล็กภายในหมู่บ้าน จำนวน 31 สาย

7. ศักยภาพชุมชน

เป็นชุมชนเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ยังมีพื้นฐานการศึกษาระดับล่าง ชุมชนมีการรวมกลุ่มแบบหลวมๆ และมีความสนใจในกิจกรรมการรับบริการจากหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างดี และให้การสนใจเกี่ยวกับการเมือง การปกครองและปัญหาในพื้นที่โดยให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ความสัมพันธ์เป็นระบบเครือข่าย และมีความรักสงบ เยาวชนรุ่นใหม่นิยมรับอารยธรรมของคนเมืองมาใช้มากขึ้น ความเป็นอยู่และรายได้ของชุมชนส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรและรับจ้าง

8. โครงการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าแลง

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าแลง ได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาและจัดทำโครงการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและความไม่เข้าใจของการปฏิบัติราชการ ซึ่งแนวทางการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ได้ครอบคลุมชีวิตของประชาชนตั้งแต่เกิดจนถึงชราภาพ ตามโครงการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) โครงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เป็นโครงการเพื่อให้ประชาชนในตำบลมีรายได้เพิ่มขึ้น เช่น โครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพและร้านค้าชุมชน โครงการส่งเสริมการใช้แรงงานในพื้นที่ โครงการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การจ้างงาน และโครงการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ตำบล

(2) โครงการพัฒนาด้านสังคม เป็นโครงการเพื่อให้ชุมชนมีการดำรงชีพอย่างมีความสุขภายใต้การได้รับบริการทางสังคมอย่างทั่วถึงและมีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เช่น โครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการส่งเสริมสุขภาพพลานามัย โครงการสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส โครงการส่งเสริมกิจกรรมด้านกีฬาและมอบทุนการศึกษาแก่เยาวชน และโครงการสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ

(3) โครงการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เป็นการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เช่น โครงการปรับปรุงถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้าน โครงการปรับปรุงถนนดินลูกรัง ถนนลาดยาง รวมถึงการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในตำบลให้ครบถ้วนทุกหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนได้สัญจรได้อย่างสะดวก และโครงการเกี่ยวกับไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ความจำเป็นพื้นฐานให้ได้มาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

(4) โครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ เป็นการพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เช่น โครงการพัฒนาเหมืองส่งน้ำ และโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยเน้นลอกคลองทุกสายในตำบล

(5) โครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข เป็นการดำเนินการป้องกันโรคติดต่อและส่งเสริมกิจกรรมให้ประชาชนมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง เช่น โครงการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โครงการลดปัญหาไข้เลือดออก โครงการเพิ่มศักยภาพการอนามัย และโครงการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อและเสริมสร้างสุขภาพ

(6) โครงการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้ยั่งยืนควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์อย่างสมดุล เช่น โครงการปรับปรุงระบบการระบายน้ำชุมชน โครงการปรับปรุงท่อระบายน้ำ

และโครงการปลูกต้นไม้ถวายในหลวง โครงการดูแล รักษาต้นไม้ตามถนนสายหลักและพื้นที่สาธารณะ และโครงการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี

การดำเนินงานต่างๆ จะพยายามทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจตน์ มงคล (2547) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ได้แก่ อายุ

ธนวิทย์ กางการ (2546) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม ส่วนเพศ อายุ การได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่กรรมการชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล

นรินทร์ สายขอ (2546) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับผลการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยเท่ากับ 38.90 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีรายได้เฉลี่ย 37,518.50 บาทต่อปี ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม โดยเป็นสมาชิกกลุ่มอาสาพัฒนามากที่สุด และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทางสังคม ส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อเลย การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยได้รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานราชการต่างๆ มากที่สุด มีความถี่ของการได้รับข่าวสาร 1 - 3 ครั้งต่อเดือน และส่วนใหญ่คาดหวังที่จะได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ค่อนข้างสูง และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต่ำ

ปิยะ ประทีปรักมณี (2546) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับต่ำ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

คือ สถานภาพทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการคาดหวังผลประโยชน์ ส่วนปัจจัยที่ไม่มี ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพ รายได้ และพื้นที่ถือครอง ส่วนปัญหา สำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ การให้ความร่วมมือของ ประชาชน ผู้นำชุมชน ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์และการสนับสนุนจากภาครัฐ

ถวิล อินทรโม (2544) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกร กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม กลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยังไม่ดีเท่าที่ควร ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร สถานภาพภายในกลุ่ม ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกกลุ่ม และการได้รับข่าวสารจากสื่อบุคคล

วิไลลักษณ์ สุตะสม (2544) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการครู และผู้ปกครอง ตำบลท่าทองหลวง อำเภอ บางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานของสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการครู และผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับองค์การ บริหารส่วนตำบล ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การตระหนักผลประโยชน์สาธารณะ และการมีวิสัยทัศน์ของการศึกษาด้านการพัฒนา ชุมชน

อุกฤษฏ์ พิทักษ์ก่อผล (2542) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบลต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอแกลง จังหวัดระยอง พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ร่วมพิจารณาโครงการ และร่วมตัดสินใจ รองลงมา คือ ร่วมประชุม ร่วมประเมินผล และร่วมดำเนินงานตามลำดับ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น คือ ประเภทของสมาชิกการติดต่อหน้าที่การงาน เจ้าหน้าที่ และความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

นดา ดำริห์เลิศ (2542) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของ ประชาชนในชุมชนบ้านควี กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน บ้านควีในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน สถานภาพในการครอบครองที่อยู่อาศัย และสถานภาพ ในชุมชนส่วนสาเหตุอื่นๆ ที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ ประชาชนมีความรักและผูกพันกับชุมชน ต้องให้ชุมชนของตนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

วรรณการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540) ศึกษาเรื่อง ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน

กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านบุคคลเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ใน 4 ลักษณะ คือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมติดตามประเมินผล ตัวอย่าง อีสระ เช่น ภูมิลำเนา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในลักษณะของการติดตามและประเมินผล สถานภาพของคนที่เป็นโสด มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในลักษณะร่วมคิดและร่วมวางแผน ส่วนรายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในลักษณะการร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมติดตาม ประเมินผล นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการร่วมปฏิบัติการและปัจจัยทางด้านสังคมที่สำคัญๆ คือ ความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก การได้รับการชักจูงจากเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเอง และการได้ร่วมทำบุญทำกุศล ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนเข้าร่วมในระดับปฏิบัติการมากที่สุด

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของโคเฮน และ อัปฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff. 1977 : 199 - 222) ใน 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นกรอบในการศึกษางานพัฒนาชุมชนของตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี